

KÖSZÖNTŐ

2016. február 29.

Tisztelt Miniszter Úr! Tisztelt Vendégeink! Tisztelt Kollégák!

Aharon Barak a bíróságról szóló könyvében foglalkozik a két hatalmi ág kapcsolatával. Eszerint:

A bíróságok és a többi hatalmi ág között a világ minden országában mutatkozik feszültség. Egyes jogtudósok úgy látják, hogy egy olyan testület, amely közvetlenül nem elszámoltatható így a bíróság is, nem kellene, hogy zavarja a politikai akaratot. A hatalmi ágak közötti feszültség azonban természetes, sőt kívánatos is. Mert ha a bíróságok mindig a többi hatalmi ág megelégedésére ítélnének, az gyanút ébresztene, hogy vajon a bíróságok betöltik-e a demokráciában rájuk háruló szerepet. A bíróságok ítékezésével kapcsolatos kritika helyénvaló, és a bíróságok hasznára válik, mert ez segíti „őrizni az őrzőket”. A dolgok akkor kezdenek rosszabbra fordulni, amikor a kritika kontrollálatlan támadássá válik. Mit tehet a bíróságot, ha ilyen feszült helyzetben találja magát? Nem sokat. Hűnek kell maradnia jogászai megközelítéséhez és bírósági szerepéből kell kiindulnia. Tudatában kell lennie a feszültségnek, de nem ragadtathatja el magát. A hivatás gyakorlásának éve alatt minden bíróságot megtanul együtt élni ezzel a feszültséggel, amelynek intenzitását többek között jelentősen befolyásolja az, hogy a társadalom hogyan viszonyul az államhoz és annak képviselőihez. Aharon Barak könyvében szociológiailag három alapmodell alakított ki:

- Az egyikben a társadalom erős gyanakvással szemléli az államot és olyan hatalomként érzékeli, amely inkább fenyegeti az egyének szabadságát, mintsem védené azt. Erről tanúskodik az amerikai alkotmányos rendszer alapidokumentuma, a Bill of Rights, amely ismétlődő módon kezdi úgy rendelkezéseit, hogy „az államnak nem szabad...” és „a Kongresszus nem hozhat törvényt...”. Ezek a szabadságjogok tehát negatív jogok, amelyek az állami cselekvést korlátozzák.
- A másik modellben az állam nemzeti törekvéseket testesít meg, amelyet inkább tisztelet övez, mint gyanakvás kísér. Ez jellemezte a második világháború előtti Európa fejlett államait. Ebben a modellben az igazságszolgáltatás és más hatalmi ágak közötti feszültség minimális volt. Az igazságszolgáltatás olyan közintézményként működött, amely szintén az állam része volt, és nem kívánta akadályozni az államot a nemzeti célok megvalósításában.

- Végül, a harmadik modellben az államot egyaránt tekintik a jó és a rossz forrásának. Itt az állam fenyegeti, de támogatja, védi is az egyént, tehát az állam beavatkozásával szemben nemcsak negatív jogok illetik meg a polgárt, hanem olyan pozitív jogok is, amelyek az állam cselekvése útján védik szabadságát és biztosítanak közszolgáltatásokat. Erre a modellre példa Ausztrália és Kanada. Egyszerre hiányzik és létezik a feszültség forrása, az emberek valamennyire bíznak az államban, de nem teljesen.

A társadalom lehetséges hozzáállása az államhoz tehát a tisztelettől a gyanakvásig terjed.

Ez az óvatos alapállás jellemzi a bíróságoknak a törvényhozáshoz való viszonyát is. Hangsúlyozni kell, hogy a demokrácia alapja a nép által szabadon és meghatározott időre választott törvényhozó testület, amely többségi elven működik. A jogászok hajlamosak a parlamentek működésének jelentőségét alábecsülni. Egy bírónak azonban a törvényhozás központi szerepét el kell ismernie. A törvényhozás minőségétől függ a demokrácia minősége, amelyet a jogállamiság és a hatalmi ágak megosztása nem gyengít, hanem megerősít. Ezért fontos, hogy a bíró és a törvényhozó együttműködjenek. Az együttműködés azt jelenti, hogy nem vagyunk egymás ellenségei, mindegyikünknek megvan a maga szerepe, és e szerepünkben egymás iránti mély tisztelettel járunk el.

Úgy tűnhet, hogy amikor az Alkotmánybíróság megsemmisít egy törvényt, vagy a Kúria törvényellenesnek talál egy önkormányzati rendeletet, vagy szokatlan módon értelmezi egy törvény szabályát, a jogi vitát lezárja. Az igazságszolgáltatás és a törvényhozás közötti folyamatos párbeszéd azonban nem zárul le. Ha a bírói jogértelmezés nem elfogadható a jogalkotó számára, új vagy módosított törvényt alkot, amely megelőlegezve szolgálja a törvényhozói célokat, amelyet aztán a bíróságok ismételten értelmezés alá vetnek. A jogértelmezésnek és a törvénymódosításnak ez a folyamata állandóan ismétlődik. Amennyiben pedig a törvénymódosítás nem kíván visszamenőleg beavatkozni az igazságszolgáltatásba, ez a jelenség teljesen természetesnek tekinthető. A módosított törvény nem „értelmezi” a régit, ily módon nem konkurál a bírósággal, hanem új normatív valóságot teremt. Így valósul meg a párbeszéd egészséges gyakorlata.

Az ilyen párbeszéd számtalan előnnyel jár a demokráciára. Az, hogy a törvényhozás jogszabály-változtatással válaszol – valójában a jövőre nézve módosítja a bírói gyakorlatot –, az igazságszolgáltatás demokratikus elszámoltathatóságát fejezi ki. A törvényhozás és az igazságszolgáltatás párbeszéde nyilvános közüggé teszi a törvényhozói elképzeléseket, amelyek így az igazságszolgáltatás számára is megismerhetővé válnak.

Előfordulnak esetek, amikor a hatalmi ágak közötti párbeszéd megszűnik, és annak helyére monológok lépnek. Az ilyen rossz irányú általános változásnak több oka lehet: akár személyes, akár szervezeti, akár egy meghatározott, az adott

pillanatban megkerülhetetlennek látszó probléma. A helyes válasz azonban soha nem a kommunikáció megszakítása, hanem a létező szakmai kapcsolatok felhasználása a párbeszéd folytatására.

Az elkövetkezendő órákban mindnyájunknak tartalmas párbeszédet kívánok!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!